

JAARVERSLAG 2006

PRETTY WOMAN

Pretty Woman
Samenwerking: Bureau Jeugdzorg Utrecht en Stichting Stade
Monique à Campo

INHOUDSOPGAVE JAARVERSLAG 2006
PRETTY WOMAN

1.	INLEIDING	pagina 3
1.1	Doel	Pagina 3
1.2	Doelgroep	Pagina 4
1.3	Risicofactoren doelgroep	Pagina 5
1.4	Toepassing bij etnische groepen	Pagina 6
1.5	Werkwijze	Pagina 7
1.6	Eisen t.a.v. de begeleiding	Pagina 8
2.	INDIVIDUELE HULPVERLENING	Pagina 9
2.1	Fases in de hulpverlening	Pagina 9
2.2	Kenmerken individuele hulpverlening	Pagina 11
2.3	Cijfers cliënten	Pagina 12
3.	PREVENTIE	Pagina 17
3.1	Doel en doelgroep	Pagina 17
3.2	Uitgangspunten	Pagina 18
3.3	Opzet	Pagina 19
3.4	Uitvoering	Pagina 20
3.5	Vaardigheden en technieken	Pagina 23
3.6	Aandachtspunten	Pagina 25
3.7	Cijfers voorlichting	Pagina 26
4.	GROEPSHULPVERLENING	Pagina 28
4.1	Doel en doelgroep	Pagina 28
4.2	Uitgangspunten	Pagina 29
4.3	Uitvoering	Pagina 30
4.4	Cijfers groepshulpverlening	Pagina 33
5.	LAATSTE ONTWIKKELINGEN	Pagina 34

1. INLEIDING

Pretty Woman is een samenwerkingsproject van Stede en Bureau Jeugdzorg Utrecht. De gemeente Utrecht en de provincie Utrecht subsidiëren het project gedurende twee jaar, waarin Pretty Woman de doorstartfase vervolgt (01/01/2005 – 01/01/2007). Daarnaast heeft Pretty Woman ook in 2006 subsidie ontvangen van de provincie om niet alleen in de stad Utrecht voorlichting te geven maar ook in de provincie. Deze subsidie eindigt op 31 december 2006. In 2006 bestaat Pretty Woman uit 5 betaalde medewerksters (tot 1 september 2006: 130 uur; na 1 september: 120 uur) en drie vrijwilligsters. Het project heeft een leeftijdsbereik van meiden tussen 12 en 23 jaar.

In dit jaarverslag wordt gebruikt gemaakt van informatie uit de registratie, van de medewerkers en uit de publicatie Pretty Woman die in april 2006 is uitgegeven.

1.1 Doel Pretty Woman:

- **Voorlichting geven aan risicomeiden.**
- **Voorkomen dat meiden in risicovolle (misbruik)relaties/prostitutie terecht komen.**
- **Hulp bieden aan meiden die in risicovolle (misbruik)relaties/prostitutie terecht zijn gekomen.**

Pretty Woman beschouwt gedwongen meisjesprostitutie als een vorm van mensenhandel, omdat er sprake is van dwang en financieel gewin door een derde. De meisjes zijn minderjarig, in ieder geval op het moment dat zij voor het eerst in aanraking komen met de loverboy en vaak ook nog op het moment dat zij voor het eerst in de prostitutie worden geïntroduceerd. Ze worden vaak met fysiek en psychisch geweld aangezet om in de prostitutie te gaan werken.

Pretty Woman ziet de niet gedwongen of zelfstandige vormen van minderjarige meisjesprostitutie als een vorm van kindermishandeling. Het feitelijke werk in de prostitutie, ongeacht of dit onder dwang, manipulatie of zelfstandig gebeurt, is een vorm van seksueel misbruik, een minderjarige is niet uit op seks maar op geld. De klant van een minderjarige prostituee maakt misbruik van de situatie waarin de minderjarige zich bevindt, betaalde seks met een minderjarige is dan ook strafbaar.

Uit verschillende onderzoeken blijkt dat de meeste meisjes die in de prostitutie terechtkomen daarin door een ‘vriendje’ geïntroduceerd worden.

Pretty Woman richt zich daarom voornamelijk op meisjes die het risico lopen door misleiding en manipulatie van een ‘loverboy’ aangezet te worden tot prostitutie, en op meisjes die dat daadwerkelijk is overkomen. Voorkomen is echter beter dan genezen. Daarom richt Pretty Woman zich ook op meisjes die door hun gedrag en/of door omstandigheden het risico lopen in een misbruikrelatie terecht te komen.

Om deze meisjes de juiste hulp te geven is het belangrijk meer te weten over het ontstaan van de problematiek en de aard van hun problemen. Uit de ervaring van Pretty Woman en literatuur blijkt dat de meeste meisjes een vergelijkbaar proces doorlopen, waarin zowel zij zelf als de jongens en mannen een rol spelen. Dit proces verloopt via verleiden, inlijven en het in stand houden van de misbruikrelatie tussen loverboy en meisje.

Verleiden:

Loverboys kunnen meisjes overall meisjes ronselen zoals bij een winkelcentrum, bushalte, schoolplein, uitgaansgelegenheid, speeltuintje, station e.d..

De loverboy probeert het meisje verliefd op hem te laten worden. Hij overspoelt haar bijvoorbeeld met aandacht en complimentjes. Hij geeft haar het gevoel dat hij niet meer zonder haar kan door uitspraken als: 'Jij bent de enige met wie ik kan praten, bij wie ik mezelf kan zijn'. Hij is aardig en begripvol voor haar of verwent haar met dure cadeaus, sieraden en mooie kleren. Vaak heeft hij daarmee succes. Het meisje krijgt door alle aandacht het gevoel speciaal voor hem te zijn, wordt verliefd op hem en gaat een relatie met hem aan.

Inlijven:

Als een loverboy een relatie met een meisje begint, lijkt in het begin alles prima te verlopen. Maar langzamerhand sluipt macht en controle de relatie binnen.

Vaak worden meiden losgeweekt en geïsoleerd van familie, vrienden en vriendinnen en emotioneel afhankelijk van het vriendje gemaakt.

Om dit voor elkaar te krijgen kunnen loverboys verschillende technieken gebruiken zoals fysiek geweld, psychische druk, misleiding, chantage en drugs.

Instandhouding:

Eenmaal ingelijfd is het voor een meisje doorgaans moeilijk zich los te maken van de loverboy en 'het wereldje' waarin ze terecht is gekomen. Het meisje is vaak echt verliefd op hem. Door haar verliefdheid is er sprake van een zekere emotionele afhankelijkheid. Het meisje kan zo afhankelijk van haar 'vriendje' geworden zijn dat ze zelfs nadat ze bij hem is weggelopen weer naar hem teruggaat. Ook wanneer het meisje beseft dat de relatie niet goed voor haar is en haar verliefdheid afneemt, is loskomen van de loverboy niet makkelijk. Eenzaamheid, wantrouwen, schaamte en blijvende angst gevoelens zijn factoren die haar tegenwerken.

Na beëindiging:

Sommige van bovengenoemde factoren blijven een rol spelen nadat een meisje weg is bij haar pooier. Zo kan ze nog verliefd zijn, ook al weet ze dat hun relatie ongezond was en heeft ze de beslissing genomen bij hem weg te gaan. Ook kan het meisje nog bang zijn voor represailles, erg alleen staan in de wereld en traumatische symptomen vertonen.

Het geweld en het werken in de prostitutie kunnen ernstige gevolgen hebben. Uit een onderzoek naar de gevolgen van geweld tussen partners in een verkeringsrelatie blijkt dat jonge vrouwen die geweld hebben meegemaakt, drie keer vaker ernstige emotionele problemen rapporteren dan andere vrouwen.

1.2 Doelgroep Pretty Woman:

- **Risicomeiden**

Pretty Woman biedt hulpverlening aan minderjarige meisjes met risicovolle contacten, die een verhoogd risico lopen om in een misbruikrelatie terecht te komen en om in contact te komen met loverboys, (jonge) mannen die meiden op slinkse wijze in de prostitutie weten te lokken.

- **(Ex-)prostituerende meiden**

Pretty Woman biedt hulpverlening aan meisjes en jonge vrouwen tot en met 24 jaar die werkzaam zijn in of gestopt zijn met prostitutie.

Uit het evaluatie onderzoek van Pretty Woman (uitgevoerd in opdracht van de gemeente Utrecht in 2003) en uit het intern archiefonderzoek zijn een aantal profielen van de doelgroep duidelijk geworden. Wie zijn cliënten van Pretty Woman?

1. Fase problematiek, meisjes die om verschillende redenen tijdens de pubertijd in conflict komen met hun ouders, zonder dat er sprake is van ernstige ouderproblematiek. Bijv. ontworstelen aan overmatige bescherming, ontmoeting foute vrienden, tweede/derde generatie problematiek e.d..
2. Zeer beïnvloedbaar, als gevolg van verstandelijke beperking of een psychiatrisch beeld. Te denken valt aan een afhankelijkheidsstoornis in ontwikkeling, licht verstandelijk gehandicapt e.d..
3. (Ernstige) traumatische ervaring, als gevolg van verwaarlozing, mishandeling of seksueel misbruik. Bijv. meiden met een relatieverslaving om liefdesleegheid op te vullen.
4. Multi-problem, als gevolg van ernstige ouderproblematiek. Op verschillende gebieden zijn interventies nodig voor kind en ouder. Bijv. bij hechtingsproblemen, uithuisplaatsingen, schoolproblemen, zelfbeeld en waardering, sociaal netwerk e.d..

Profiel 2, 3 en 4 zijn meisjes die zeer vatbaar zijn voor de ronselpraktijken van loverboys. Zij hebben vaak langdurig contact met hulpverlening en staan hier sceptisch tegenover. Profiel 1 komt min of meer per toeval in aanraking met loverboys of/en prostitutie en heeft nauwelijks ervaring met hulpverlening.

De indicaties die Pretty Woman hanteert, zijn:

- De meisjes lopen het risico om in een misbruikrelatie te belanden. Het gaat hierbij om meisjes die een verkeringsrelatie hebben, waarin afhankelijkheid, ongelijkwaardigheid, geweld en het zoeken naar extreme spanningen een rol spelen. Het kan ook zijn dat deze meisjes een dergelijke relatie in het verleden hadden.
- De meisjes werken of hebben gewerkt in de prostitutie als gevolg van een dergelijke misbruikrelatie.
- Er is sprake van een combinatie van externaliserende en internaliserende problemen.
- In verband met de subsidie moeten de meisjes in de provincie Utrecht wonen. Pretty Woman draagt zo goed mogelijk zorg voor doorverwijzing, bijvoorbeeld naar de jeugdzorg of naar een prostitutieproject in andere steden.

Voor Pretty Woman gelden als contra-indicaties:

- Overheersende verslavingsproblematiek;
- Overheersende externaliserende problematiek;
- Overheersende psychiatrische problematiek;
- Meisjes die therapie nodig hebben: Pretty Woman biedt geen therapie, maar schakelt de GGZ in als dat nodig is.

1.3 Risicofactoren gezien bij Pretty Woman:

- Onze cliënten hebben vaak een problematische gezinsachtergrond: zij zijn vaker opgegroeid in een gezin dat incompleet was door echtscheiding, alleenstaand ouderschap, overlijden, het vaak afwezig zijn van één van de ouders of verwaarlozing speelt een rol.

- Meisjes blijken doorgaans problemen met school te hebben. Vaak zien deze meisjes in hun loverboy de mogelijkheid schoolproblemen achter zich te laten en een mooie toekomst te krijgen. Maar schoolproblemen kunnen ook ontstaan als gevolg van het vriendje tegemoet willen komen.
- Misbruik van alcohol/soft drugs komt relatief veel voor.
- Meisjes met een instabiele persoonlijkheidsontwikkeling, lage zelfwaardering, De waardering die een meisje krijgt van haar vriend/loverboy, kan haar gebrekkige zelfwaardering wat opvijzelen.
- Wij komen betrekkelijk vaak meisjes tegen die traumatische ervaringen in hun jeugd hebben opgedaan, met name in de vorm van seksueel geweld. Veel meisjes zijn een of meerdere keren verkracht en hebben te maken gehad met verkeringsgeweld.
- Onze cliënten zijn relatief vaak weggelopen van huis, ze houden zich niet aan afspraken thuis en kiezen eerder voor het behoud van het vriendje/loverboy dan afspraken met ouders of verzorgers na te komen. Bovendien probeert een ronselaar een meisje, dat hij in de prostitutie wil introduceren, vaak bewust zover te krijgen dat ze van huis wegloopt omdat ze daardoor afhankelijker van hem wordt voor onderdak en inkomen.
- Het schenden van de familie eer is bij een bepaalde groep een terugkomende risicofactor. Meisjes die stiekem vriendjes er op na houden, dubbele levens leiden, ontmaagd worden vrijwillig dan wel onvrijwillig, zich laten fotograferen in compromitterende kleding of plekken om vervolgens gehanteerd te worden.

1.4 Toepassing bij etnische groepen

De interventie, zoals gepleegd door Pretty Woman, is niet speciaal ontwikkeld voor jeugdigen of gezinnen met een allochtone achtergrond. Pretty Woman heeft geen speciale faciliteiten (zoals vertaalde schriftelijke instructies of tolken) die bedoeld zijn allochtone groepen in het bijzonder te kunnen bedienen, indien nodig wordt wel gebruikt gemaakt van tolken. Pretty Woman weet verschillende allochtone meiden echter wel te bereiken.

Dit heeft te maken met de volgende aspecten:

- Pretty Woman houdt de diversiteit van de doelgroep in het oog en biedt zorg op maat waarbij aansluiten centraal staat. Het gaat om individuele meisjes met ieder een eigen rugzakje aan kennis, culturele bagage, seksuele en relationele ervaring, traumatische ervaringen e.d.. Om uitsluiting te voorkomen en integratie te stimuleren dient men niet alleen rekening te houden met de etnische achtergrond van de cliënt maar met alle aspecten die van invloed zijn op haar.
- Pretty Woman is alleen bedoeld voor meisjes. De intieme vrouwelijke sfeer maakt de drempel voor bijvoorbeeld meisjes met een moslim achtergrond kleiner. De “vrouwen onder elkaar” sfeer is voor deze groep meiden aantrekkelijk en vertrouwd.
- Pretty Woman is niet als een kantoor ingericht maar heeft meer weg van een huiskamer met een informele sfeer. Deze informele sfeer werkt laagdrempelig voor meisjes en jonge vrouwen.
- Het team van Pretty Woman bestaat uit vrouwelijke medewerkers met verschillende etnische achtergronden die zich bewust zijn van de eigen socialisatie en de daaraan verbonden normen en waarden.
- In de visie van Pretty Woman zijn alle cliënten gemotiveerd en is het aan de medewerker de aansluiting te vinden bij de motivatie van de cliënt.

1.5 Werkwijze Pretty Woman

Pretty Woman biedt drie producten aan:

- **Individuele hulpverlening**
- **Groepshulpverlening**
- **Preventie**

Pretty Woman voert de volgende taken uit om de doelstellingen te bereiken:

1. Informatie en advies aan de doelgroep.
2. Informatie, consultatie en deskundigheidsbevordering aan beroepskrachten.
3. Reageren op signalen, motiveren en begeleiden bij aanmelding.
4. Screening.
5. Verwijzingen naar lokale hulp.
6. Meldingen bij de Raad v/d Kinderbescherming.
7. Licht pedagogische hulp en hulp aan 18+ meiden.
8. Groepshulpverlening.
9. Voorbereiden indicatiestelling, opstellen diagnostisch beeld.
10. Indicatiebesluit.
11. Hulpverlening.
12. Coördinatie van zorg.

De visie en manier van begeleiden van Pretty Woman zijn gebaseerd op methodieken uit de vrouwenhulpverlening en op de relatieverslavingstheorie van Robin Norwood. Dit betekent dat de eigen verantwoordelijkheid van de cliënt een grote rol speelt in de hulpverlening. Pretty Woman ondersteunt meisjes en jonge vrouwen om de doelen die zij zichzelf stellen te behalen. Dat doet de hulpverlener door de cliënt te helpen inzicht te krijgen in haar eigen aandeel in de misbruikrelatie en haar te helpen haar gevoel voor eigenwaarde te versterken. In de hulpverlening komen haar gevoeligheid voor ‘verkeerde vriendjes’ en de mogelijke oorzaken daarvan expliciet aan de orde. Om het achterliggende patroon waarvan vaak sprake is binnen misbruikrelaties te voorkomen dan wel te doorbreken, is het tevens van belang dat de cliënt een ander toekomstperspectief krijgt, waarin haar eigen sociale netwerk verweven is en waarin het regelen van praktische zaken zoals een zelfstandig inkomen en een adequate dagbesteding een plek heeft.

De werkwijze is vormgegeven op een outreachende en laagdrempelige manier. Dat betekent dat de hulpverlener actief probeert contact te leggen en te onderhouden met de cliënt.

Laagdrempelig betekent dat de hulpverlener dichtbij de cliënt staat: de hulpverlener is betrokken en stelt zich gelijkwaardig aan de cliënt op.

De hulpverlener heeft contacten met alle andere hulpverleners die bij de cliënt betrokken zijn en met het ondersteunend sociaal netwerk van de cliënt.

In de meeste gevallen vindt de hulp eenmaal per week plaats. Als de cliënt naast individuele hulpverlening ook deelneemt aan groepshulpverlening wordt de frequentie meestal teruggebracht naar eenmaal per twee weken. De duur van de hulpverlening varieert van vijf gesprekken tot een jaar.

1.6 Eisen ten aanzien van de begeleiding

Het ambulant begeleiden van risicomeisjes en zich (voorheen) prostituerende meisjes vraagt veel van de hulpverlener. Een opleiding op HBO-niveau is minimaal nodig. Daarnaast is ervaring in het ambulant werken met multi-probleemjongeren een voorwaarde. Bij voorkeur heeft de hulpverlener ervaring met het werken vanuit een cognitief gedragsmatige methode en/of met vrouwenhulpverlening. Een goede kwalificatie is echter niet voldoende. Intensieve werkbegeleiding is een voorwaarde om het werk goed uit te kunnen voeren en vol te kunnen houden.

Pretty Woman biedt de volgende vormen van werkbegeleiding:

- individuele werkbegeleiding door de coördinator
- wekelijkse werkbegeleiding met het team, onder leiding van de coördinator
- groepssupervisie, door een externe supervisor.
- individuele supervisie, door leden van de School voor Supervisie te Amsterdam.

De werkbegeleiding richt zich op de voortgang in het begeleidingsproces van het meisje: hoe loopt het werken aan de doelen, welke vorderingen zijn er, welke obstakels komt de hulpverlener tegen. Werkbegeleiding wordt zowel individueel als groepsgewijs gegeven. In beide gevallen gaat het om het bewaken en zondig bijsturen van de voortgang. Daarnaast is het van belang dat er aandacht is voor het persoonlijk functioneren van de hulpverlener. De voorkeur gaat er naar uit om dit in de individuele supervisie te bespreken. Twee belangrijke elementen hierin zijn het zoeken van een balans tussen afstand en nabijheid en het voorkomen van secundaire traumatisering. Pretty Woman besteedt veel zorg aan de begeleiding van de medewerkers dat kost tijd maar het kent ook voordelen. Zo kent Pretty Woman, ondanks de zwaarte van het werk, een zeer laag ziekteverzuim.

Locatie van uitvoering

In principe vindt de individuele hulpverlening plaats op het kantoor van Pretty Woman, in het centrum van Utrecht. De sfeer waarin het pand is ingericht is huiselijk en bedoeld om de cliënten er zich thuis en veilig te laten voelen.

Soms wordt met het oog op de behoeften van de cliënt en op het bieden van zo laagdrempelig mogelijke hulpverlening, bij de cliënt thuis, op school of bij een andere instantie of ontmoetingsplek afgesproken.

De groepshulpverlening vindt voornamelijk op kantoor plaats maar is ook afhankelijk van de te organiseren activiteit.

De voorlichting gebeurt op de plek waar de groep zich bevindt. Vaak is dat de school maar kan ook het clubhuis, tehuis of het kantoor van Pretty Woman zijn.

2. INDIVIDUELE HULPVERLENING

2.1 Fases in de hulpverlening

In de individuele hulpverlening van Pretty Woman zijn de volgende zes fasen te onderscheiden. Deze fasen volgen elkaar niet per definitie op in tijd, maar kunnen ook tegelijkertijd plaatsvinden. Bovendien zijn ze alle zes onderdeel van de hulpverlening.

1. Contact leggen

Contact leggen is een wezenlijk onderdeel van de hulp aan de doelgroep. In deze fase is aandacht voor het opbouwen van wederzijds vertrouwen en het creëren van een sfeer waarin de cliënt zich veilig en welkom voelt. De manier waarop dit ingevuld wordt, hangt mede af van de situatie waarin een cliënt zich bevindt (loopt zij risico of werkt ze al in de prostitutie) en de weg waarlangs zij bij Pretty Woman is terecht gekomen (uit eigen beweging, via bureau jeugdzorg, via school).

2. Intake

De intake, door Pretty Woman ook wel screening genoemd, volgt binnen een week na het eerste contact. In de intake wordt dieper ingegaan op de achtergrond en problematiek van het meisje, aan de hand van een screeningsformulier dat gebaseerd is op de screeningsvragen van bureau jeugdzorg. Een screening bestaat uit maximaal drie gesprekken, is afhankelijk van de verkregen informatie en de mate van wantrouwen van de cliënt. Doelen van het intakegesprek:

- verder contact maken en vertrouwen winnen;
- in kaart brengen van de wensen van de cliënt;
- nogmaals checken contra-indicaties;
- werkwijze Pretty Woman verduidelijken, ook aan ouders.

3. Informatie verzamelen

Voordat een hulpverleningsplan wordt opgesteld, wordt beschikbare informatie zo goed en volledig mogelijk verzameld. Bij de kennismaking en in de intake is informatie bij de cliënt verzameld. Wellicht heeft zij nog aanvullende informatie. Bovendien kunnen de aanmelder of voormalige hulpverlener informatie leveren. Op basis van de beschikbare informatie brengt de hulpverlener de verhouding tussen draagkracht en draaglast in kaart, dat wil zeggen dat de hulpverlener nagaat wat de sterke en zwakke kanten van het meisje, het gezinssysteem en de omgeving zijn en welke verandermogelijkheden er zijn. Deze vooranalyse van de situatie van de cliënt wordt in de teamvergadering besproken.

4. Het hulpverleningsplan: doelen formuleren;

Een ander onderdeel van de hulpverlening bestaat uit het ondersteunen van de cliënt bij het opstellen van hulpverleningsdoelen en het concretiseren daarvan. Binnen zes weken schrijft de hulpverlener een hulpverleningsplan, dat met instemming van het meisje is gemaakt. In dit plan zijn de doelen vastgelegd en de stappen om die te bereiken. Het hulpverleningsplan wordt zo SMART mogelijk geformuleerd (Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch en Tijdgebonden). Na het vastleggen van het hulpverleningsplan in de teamvergadering gaan hulpverlener en cliënt aan de slag met het behalen van de doelen. De doelen moeten zo gesteld worden dat zij binnen het half jaar behaald kunnen worden.

Voorbeelden van doelen die genoemd worden in de hulpverleningsplannen zijn:

- een veilige woonplek kunnen handhaven;
- de financiën op orde hebben;
- inzicht krijgen in het waarom van de misbruikrelatie;
- versterking van het gevoel van eigenwaarde;
- vergroting van het sociale netwerk

Voorbeelden van subdoelen en middelen die genoemd worden in de hulpverleningsplannen:

- Een afspraak maken met budgetbeheer;
- Aangifte doen van het misbruik. Dit subdoel wordt eventueel weer in klein stukken 'gehakt' door te starten met het verhaal op papier te vertellen, dan te oefenen met vertellen, dan de stap naar de politie te zetten;
- Een kaart maken met positieve eigenschappen en die elke dag lezen;
- Elke week een klein deel van wat er gebeurd is aan ouders vertellen;
- Twee keer per week een voetbad nemen om te ontspannen.

5. Uitvoering hulpverleningsplan: interventies;

Er is niet zozeer sprake van een behandelprotocol dat de hulpverlener stap voor stap kan 'afwerken'. Dat past niet bij de doelgroep, die zeer diverse problemen kan hebben en evenmin bij de achterliggende visie van Pretty Woman om vraaggericht te werken. De hulpverlener stelt samen met de cliënt doelen op waar zij vervolgens samen aan werken. Afhankelijk van de gestelde doelen zet de hulpverlener methodische interventies in. Meer algemeen kan gezegd worden dat de cliënten van Pretty Woman vaak ernstige gedragsproblemen hebben. Problemen op het gebied van cognities en emoties spelen hierin een belangrijke rol. De interventies richten zich op deze gebieden. Er wordt gewerkt aan gedragsverandering en aan inzicht in de problematiek. De hulpverlener gaat daarbij uit van de cliënt, maakt gebruik van haar netwerk en is gericht op empowerment. Pretty Woman maakt onderscheid in een drietal interventies.

Ten eerste interventies gericht op gedrag. Voorbeelden hiervan zijn het toepassen van leerprincipes, rollenspelen, gedragsexperimenten en zelfcontroletechnieken. Als een van de subdoelen van een meisje is om haar zelfvertrouwen te vergroten, kan de hulpverlener ervoor kiezen om het meisje te leren haar zelfcontrole te vergroten. Hierdoor leert het meisje haar eigen gedrag te versterken, bijvoorbeeld door zichzelf een complimentje te geven of te belonen, en af te zwakken, bijvoorbeeld door zichzelf iets leuks te ontzeggen, wat uiteindelijk kan bijdragen aan een versterking van haar zelfvertrouwen. Een voorbeeld van zelfcontrole: De hulpverlener gaat met haar na hoe ze zichzelf kan belonen voor elke dag dat ze niet blowt, bijvoorbeeld door het geld dat ze uitspaart in een potje te stoppen en aan het eind van de week iets leuks te doen met het opgespaarde geld. De dag dat ze wel blowt haalt ze geld uit het potje.

Ten tweede cognitieve interventies. Dit zijn interventies die gericht zijn op het afleren van belemmerende gedachten en het aanleren van helpende en positieve gedachten. Bij het veranderen van cognities wordt in drie fasen gewerkt:

- opsporen en bewustmaken van huidige belemmerende kerngedachten
- bevragen van deze gedachten
- formuleren en toepassen van nieuwe positieve kerngedachten.

Veel cliënten hebben negatieve gedachten over zichzelf: 'Ik ben toch niets waard', 'Ze vinden me toch een slet', 'Je moet je wel uitdagend kleden om gezien te worden'. Als dergelijke kerngedachten opgespoord zijn, is het belangrijk het meisje te laten inzien dat haar handelen

en haar emoties hierdoor beïnvloed worden. Cognitieve interventies spelen een grote rol bij het subdoel 'zelfvertrouwen vergroten'.

Ten derde zet Pretty Woman emotioneergeïerde interventies in: interventies die gericht zijn op het aanleren van helpende kerngevoelens en het afleren van belemmerende kerngevoelens. Ook bij het veranderen van emoties spelen de hierboven genoemde fasen een rol: de cliënt moet eerst emoties leren herkennen, inzien welk effect deze hebben op haar handelen en vervolgens emoties aan te leren die constructiever zijn. Een voorbeeld van het gebruik van het 'stoplicht' om een cliënt te leren omgaan met gevoelens van verdriet. De hulpverlener praat met Vanessa over haar verdrietige gevoel. Ze moet vaak denken aan hoe het vroeger was, door haar moeder is ze verwaarloosd. Ze heeft het gevoel dat ze nooit echt een kind heeft kunnen zijn. Soms wordt ze zo door haar verdriet overmand dat ze nergens toe komt. Alle plannen die ze had laat ze varen. Achteraf is ze daar weer ontevreden over, dat vergroot haar verdriet weer. Ze staat op de wachtlijst voor therapie, zover is het echter nog niet. De hulpverlener maakt met Vanessa een stoplicht. Bij groen inventariseren ze situaties waarin Vanessa een goed gevoel heeft. Bij oranje komen de situaties waarin ze zich 'een beetje verdrietig' voelt, bij rood de situaties waarin ze 'heel verdrietig' is. Vervolgens gaan ze na hoe Vanessa in de oranje situaties kan handelen om te voorkomen dat het stoplicht op rood gaat.

6. Afsluiting en evaluatie.

Na uiterlijk een half jaar evalueert het team het hulpverleningsplan in de teamvergadering. Bovendien evalueert het team bij het afsluiten van de hulp. Bij het sluiten van het dossier maakt de hulpverlener de afspraak om contact op te nemen met het meisje na drie maanden en na nogmaals drie maanden. Pretty Woman blijft na het sluiten van het dossier een lijntje met de cliënt houden, ook als zij overgedragen is naar een andere instelling.

2.2 Kenmerken individuele hulpverlening

Typend voor de individuele hulpverlening van Pretty Woman zijn de volgende kenmerken:

- Vraaggericht

De hulpverlener sluit aan bij de wensen die de cliënt heeft om te veranderen. Haar vragen en behoeften staan centraal. Zeker tijdens de eerste fase van de hulp staan de problemen waaraan de cliënt zelf wil werken centraal. Wanneer een werkrelatie is opgebouwd brengt de hulpverlener ook zelf onderwerpen en zorgen in en probeert zij de hulpvraag van het meisje te verbreden.

- Gericht op empowerment

Niet alleen de problemen, maar ook de sterke kanten van de meisjes worden benoemd. Het is belangrijk om de successen en de mogelijkheden in hun leefsituatie te zien. Aansluiten op successen en competenties werkt motiverend. Het uitgangspunt is het gezonde functioneren van de meisjes. De hulpverlener zoekt naar mogelijkheden om deze gezonde aspecten te ondersteunen en te versterken. Ze spreekt de meisjes aan op hun eigen verantwoordelijkheid en hun eigen mogelijkheden.

- Toekomstgericht

De hulpverlener ondersteunt de cliënt bij het verhelderden van haar toekomstperspectieven. Dit komt naar voren in de doelen waaraan gewerkt wordt: dagbesteding, gezins- en familierelaties en uitbreiding van het sociale netwerk. Het problematische verleden wordt wel besproken, maar het accent ligt op de vraag hoe de cliënt in het hier en nu en in de toekomst met haar

ervaringen kan omgaan. Als er sprake is van trauma's of van andere ernstige vormen van psychische problematiek, probeert de hulpverlener het meisje te motiveren voor GGZ hulp.

- Gericht op inzicht én gedragsverandering

Om te voorkomen dat de cliënt in de prostitutie belandt of om haar te helpen eruit te komen, moet ze inzicht hebben in het proces waardoor ze tot prostitutie komt of is gekomen en in haar eigen rol daarin. De hulpverlening is gebaseerd op de theorievorming over relatieverslaving en het ontstaan van en omgaan met overlevingsstrategieën en op de principes van de vrouwenhulpverlening. Vervolgens ondersteunt de hulpverlener de cliënt bij het aanleren en volhouden van een ander gedragspatroon. Hiervoor maakt ze gebruik van inzichten uit de cognitieve gedragstherapie, die veel aanknopingspunten biedt voor interventies gericht op verandering van gedrag, emoties en cognities.

- Praktische en materiële ondersteuning

Veel cliënten hebben te maken met problemen op praktisch en materieel vlak. Daarom werkt de hulpverlener samen met de cliënt aan zaken rond huisvesting, scholing, werk en vrije tijd. Zeker tijdens het begin is het bieden van praktische en materiële ondersteuning belangrijk voor het opbouwen van een werkrelatie. Vervolgens motiveert, ondersteunt en activeert de hulpverlener de cliënt om deze zaken zoveel mogelijk zelf uit te voeren.

- Netwerkgericht

Ouders van minderjarigen worden altijd betrokken bij de hulpverlening. Ouders en minderjarige meisjes behoren tot het systeem waar hulp aan geboden wordt. Pretty Woman blijft het meisje echter wel als focus nemen. Waar mogelijk probeert de hulpverlener mensen uit het netwerk van de cliënt te betrekken bij de hulp en via dit netwerk meer te weten te komen. Hoe kijken school, werk en vrienden tegen de situatie aan?

De hulpverlener brengt ook het professionele netwerk rondom de cliënt in kaart zodat duidelijk wordt welke hulp- en dienstverleners bij haar betrokken zijn of zijn geweest, en om hun aanbod op elkaar af te stemmen.

2.3 Cijfers cliënten Pretty Woman

LEEFTIJD	Risicomeisjes	(Ex-)prostituees
12 t/m 15 jaar	33	1
16 t/m 17 jaar	49	6
18 t/m 20 jaar	5	11
21 t/m 23 jaar	0	9
Totaal minderjarig	93	
Totaal meerderjarig	30	
Totaal aanmeldingen	123	

Doelgroep	Aantal cliënten
Risico	96
(Ex-)praktiserend	27
Totaal	123

Aantal aanmeldingen 2006	123
Niet op gang gekomen	55
Reden:	
Terugverwijzing geen risicomeisje	6
Onbekend	8
(Terug)verwijzing i.v.m. contra indicatie	7
Geen vrijwillige hulpverlening	9
Doorverwijzing	25
R.v.d. K.	1
Psychotrauma-centrum UMC	1
GGZ	2
BJZ	2
Altrecht	1
Residentieel	2
Overige regio	6
Geen contact kunnen krijgen	10

Afgesloten cliënten 2006:	Aantal cliënten:
Doelen behaald	68
Niet op gang gekomen	55
Totaal afgesloten cliënten	123

Culturele achtergrond	Aantal cliënten
Nederlands	77
Marokkaans	17
Turks	2
Surinaams / Antilliaanse	8
Overig (China, Egypte, Somalië, Zuid Afrika, Colombia, Spanje, Polen, India, Brazilië, Venezuela, Duitsland, Indonesië, Bosnie, Estland, Servië, Sri Lanka, Engeland)	19
Totaal	123 = 77 autochtoon en 56 allochtoon

Oorspronkelijke woonplaats	Minderjarige cliënten	Meerderjarige cliënten
Utrecht	34	12
Amersfoort	8	
Zeist	6	1
De Bilt	1	1
Nieuwegein	4	1
Vianen	4	
Hollandse Rading	1	
Woerden	4	
De Ronde Venen	4	1
Maarsse	1	1
IJsselstein	5	
Baarn		1
Soest	1	1
Wijk bij Duurstede	3	
Houten	6	
Breukelen	1	
Driebergen		1
Veenendaal	3	1
Leerbroek	1	
Bilthoven		1
Bodegraven	1	
Oudewater	1	1
Maarsbergen	3	1
Buiten regio	7	
Totaal cliënten	99	24

Duur Hulpverlening	
0 – 1 mnd	35
2 – 3 mnd	41
4 – 6 mnd	22
7 – 12 mnd	24
Langer dan 1 mnd	1
Totaal cliënten	123

Aantal contacten cliënten	
1 tot 5	82
5 tot 10	24
10 tot 30	17
30 tot 50	
Totaal	123

Verwijzer	
Zelfmelders	38
Bureau Jeugdzorg Utrecht	29
MFO	0
Ouders	12
School	7
Stade (PPI, strand, t-team, profiel)	1
Politie	7
AMW	1
Justitiële Jeugd Inrichting (+BJZ)	1
Altrecht	1
Stichting Tegen Vrouwenhandel	2
Crisisopvang	1
leefgroep	6
HAP	1
Beter met Thuis	2
UJL	1
Nieuw Perspectief	2
Leerplicht	1
TOV	1
OPL	1
KTC	1
De Rading	5
ASVZ	1
Meisjesstad	1
Totaal	123

Woonsituatie	Aantal cliënten
Ouders	73
Instelling/dakloos	38
Vriend	3
Zelfstandig	6
Familie	3
Totaal	123

Maatregel minderjarige cliënten:	Aantal cliënten
Wel maatregel	26
Geen maatregel	63
Raadsonderzoek door PW aangevraagd	4
Totaal	93

Minderjarigen bij aanmelding indicatie voor	Aantal cliënten
Justitiële Jeugd Inrichting De Heuvelrug	9
Crisisopvang	7
Pleegzorg	
KTC	3
Residentieel	8
JGGZ	10
Intensief ambulantly	7
Totaal	44

Indicatie gesteld door PW of BJZ met PW	Aantal cliënten:
Uithuisplaatsing open setting	4
Uithuisplaatsing gesloten setting	1
Intensief ambulantly elders	3
Vrij gevestigden	
JGGZ	2
MST	
Totaal	10

Voor Pretty Woman geïndiceerd (indien nodig)	Aantal cliënten:
10 tot 30 gesprekken	11
30 tot 50 gesprekken	3
Totaal	14

Minderjarige meisjes buiten stad Utrecht	Aantal cliënten
Bij binnenkomst een indicatie	28
geïndiceerd voor Pretty Woman intensief	4
Licht ambulantly traject Pretty Woman	13
Totaal	45

3. PREVENTIE

Pretty Woman biedt twee soorten voorlichting aan meisjes in de leeftijd van twaalf tot twintig jaar: voorlichting ter preventie en signalering en voorlichting gericht op toeleiding naar de hulpverlening.

De preventieve en signalerende voorlichting wordt gegeven op scholen en andere plekken waar veel meisjes komen. Pretty Woman gaat in deze voorlichting uitgebreid in op ervaringen met vriendjes, op seksrelaties en grenzen daarin. Pretty Woman geeft informatie over wat meisjes kunnen doen als zij te maken krijgen met problemen die samenhangen met het thema van de voorlichting, en behoefte hebben aan ondersteuning.

De voorlichting gericht op toeleiding naar de hulpverlening geeft Pretty Woman op locaties in de stad Utrecht waar veel zich prostituerende meisjes en vrouwen zijn. Deze vindplaatsgerichte voorlichting is bedoeld om Pretty Woman en de mogelijkheden voor hulpverlening bekend te maken bij de doelgroep en signalen op te pikken.

In vervolg op de voorlichting biedt Pretty Woman ook een weerbaarheidstraining aan onder de titel Beauty and the Beast wanneer zij tijdens de voorlichting signalen oppikt dat daaraan behoefte bestaat.

Sinds september 2005 tot 1 januari 2007 is een medewerkster aangesteld om voorlichting te geven in de provincie Utrecht.

3.1 Doel en doelgroep

Pretty Woman ziet voorlichting als middel om meisjes bewust te maken wat het fenomeen misbruikrelaties. De voorlichting is tevens een manier om problemen van meisjes in een vroeg stadium te herkennen en indien mogelijk bespreekbaar te maken. Tijdens de voorlichting kunnen de hulpverlener signaleren welke risico's meisjes lopen en hen eventueel verwijzen.

De doelgroep van de voorlichting bestaat uit jongeren in de leeftijd van twaalf tot 20 jaar, die met hun seksuele ontwikkeling bezig zijn en het risico lopen geconfronteerd te worden met misbruikrelaties. Pretty Woman heeft bewust voor een brede doelgroepdefinitie gekozen, aangezien de voorlichting gericht is op preventie en niet alleen bedoeld is voor meisjes die in een misbruikrelatie zitten. De inhoud en vorm van de voorlichting wordt afgestemd op subdoelgroepen, afhankelijk van leeftijd, sekse, intelligentieniveau en culturele achtergrond.

Leeftijd

De doelgroep kan worden ingedeeld in drie leeftijdsgroepen: van twaalf tot zestien jaar, van zestien tot achttien jaar en van achttien tot twintig jaar. Hoe hoger de leeftijd, hoe gemakkelijker de meisjes zijn te benaderen en hoe verder ze zijn in hun seksuele ontwikkeling. Veertien- tot vijftienjarigen weten al wat misbruikrelaties zijn, hebben al enige ervaring met zoenen en seks, kennen soms iemand die een misbruikrelatie heeft meegemaakt. Zoals een Turks meisje tijdens de voorlichting zei: 'We zijn er tegenwoordig vroeger bij'. Vanaf hun zestiende gaan jongeren meer uit en mogen meestal meer van thuis. De voorbeelden van misbruikrelaties en potentiële misbruikrelaties die gegeven worden tijdens de voorlichting, zijn daardoor meer herkenbaar dan voor de jongere leeftijdsgroep. De vraag: 'Zou je een baan aannemen van 150 euro per uur?' slaat bijvoorbeeld niet aan bij 12-14 jarigen.'

Bij de groep jongeren van tussen de twaalf en vijftien jaar is het van belang om niet alleen voorlichting te geven, maar ook risicogedrag te signaleren. Meisjes die risicogedrag vertonen zijn potentiële cliënten van Pretty Woman.

Sekse

Gemengde groepen, dus jongens en meisjes door elkaar, zijn zelden veilig. Daardoor bestaat het risico dat de voorlichting oppervlakkig blijft. Het is moeilijker om met een gemengde groep 'de diepte' in te gaan. Afzonderlijk van elkaar praten jongens en meisjes onderling wel veel over seks en relaties. Het is daarom belangrijk hen gezamenlijk informatie te geven, hen te leren naar elkaar te luisteren en aan te geven waar ze terecht kunnen met problemen. In een groep die alleen uit meisjes bestaat is het vaak mogelijk dieper in te gaan op thema's als seks, vriendjes, relaties en grenzen in verkering. Daardoor zijn in zo'n groep ook vaak duidelijker problemen te signaleren.

Intelligentieniveau

Hoe hoger hun intelligentieniveau, hoe minder afwijzend jongeren tijdens de voorlichting reageren op voorbeelden van meisjes die in een misbruikrelatie terecht komen. Hun analytische vermogen en de mogelijkheid zich in te leven in anderen, is groter. Wel is er in groepen van een hoger intelligentiepeil vaak minder discussie, omdat de jongeren meer nadenken voordat ze iets zeggen.

In een groep met licht verstandelijk gehandicapte jongeren is vaak begeleiding aanwezig tijdens de voorlichting. Hierdoor vertonen de jongeren meer sociaal wenselijk gedrag. Daarnaast begrijpen licht verstandelijk gehandicapte jongeren bepaalde zaken niet. De medewerker van Pretty Woman geeft de uitleg op zo'n manier dat de jongeren niet het gevoel krijgen dat ze dom zijn, terwijl ze het toch begrijpen. Ze is steeds bezig te controleren of ze het begrijpen, terug te koppelen en te herhalen.

'Bijvoorbeeld een uitspraak als: 'Achter het raam' werkt niet. Je moet zeggen: het meisje ontvangt klanten om seks mee te hebben in een eigen kamer.'

De testjes, die regelmatig gebruikt worden in de voorlichting zoals De Relatietest, of Is hij de ware? hebben weinig effect bij licht verstandelijk gehandicapte jongeren. Een video, een ander belangrijk element van de voorlichting, werkt wel, maar moet niet te lang duren, want deze jongeren kunnen niet zo lang hun aandacht vasthouden.

Culturele achtergronden

Bij voorlichting aan een groep jongeren uit verschillende culturen staat het begrip voor elkaar en voor de manier waarop iedereen tegen seksualiteit aankijkt, centraal. Gespreksonderwerp is vaak hoe de jongeren denken dat anderen in hun omgeving zoals hun ouders, zullen reageren. Van belang hierbij is om de overeenkomsten (allemaal meisjes) en de verschillen zonder waardeoordeel te laten benoemen.

3.2 Uitgangspunten

Pretty Woman hanteert de volgende uitgangspunten bij de voorlichting:

De voorlichting wordt bewust niet alleen gericht op de praktijken van loverboys, maar op misbruikrelaties in het algemeen. Het onderwerp 'loverboys' staat erg ver van minderjarige meisjes af, in tegenstelling tot misbruikrelaties. Door misbruikrelaties als invalshoek van de voorlichting te nemen kan de problematiek van loverboys en prostitutie 'dichter bij huis' worden gebracht. Dit vraagt in de voorlichting om subtiliteit.

De medewerkers van Pretty Woman kunnen verwijzen naar individuele of groepshulpverlening van Pretty Woman, maar ook naar andere opvang- of hulpverleningsinstanties. Ze zijn goed op de hoogte van de mogelijkheden zodat ze de preventieve functie van de voorlichting kunnen waarmaken.

De medewerker gebruikt eigen ervaringen en reacties van de groep om de voorlichting vorm te geven.

Het is belangrijk dat de medewerker tijdens de voorlichting contact houdt met de groep die zij voorlichting geeft. Zij heeft daarom een flexibele, uitnodigende houding en laat de groepsleden het gespreksonderwerp meebepalen. Het is belangrijk om de groep te volgen, bij de groep aan te sluiten en contact te maken met de groep. De uitgangspunten voor de basishouding die in het vorige hoofdstuk is beschreven, zoals accepterend, transparant en eerlijk zijn, gelden ook voor de voorlichting. Deze houding vergroot het gevoel van veiligheid, wat belangrijk is voor het slagen van de voorlichting en de signalering van risicomeisjes.

Tijdens voorlichtingsbijeenkomsten is de medewerker van Pretty Woman outreachend en laagdrempelig bezig. Zij gaat naar de jongeren toe, niet alleen door naar hun school of opvang te gaan, maar ook door hun taal te spreken en zich aan hun niveau aan te passen. Door middel van signaleren en het verschaffen van informatie kan de medewerker de drempel naar hulpverlening verlagen.

Om verschillende redenen is het belangrijk dat de voorlichting niet door iemand van de school of instelling, maar door een medewerker van Pretty Woman wordt gegeven:

Zij beschikt over specifieke informatie. Zij heeft zich gespecialiseerd in het onderwerp, beschikt over informatie vanuit het veld en staat dichtbij de praktijk;

Het is veiliger voor de jongeren om met iemand 'van buiten' dit onderwerp te bespreken;

Zij kan de signalen die jongeren uitzenden, beter herkennen en interpreteren;

Voor Pretty Woman is de voorlichting een manier van vindplaatsgericht werken. Via de voorlichting wordt contact gemaakt met risicomeiden en de drempel naar Pretty Woman verlaagd. Aangezien het gedrag van risicomeiden zelden verandert na één

voorlichtingsbijeenkomst, vindt Pretty Woman het belangrijk meisjes die risico lopen de mogelijkheid te geven in contact te komen met hulpverlening.

Zij kent de wegen richting hulpverlening en doorverwijzing goed.

3.3 Opzet

Hulpverleners van Pretty Woman verzorgen niet alleen voorlichting op aanvraag, maar bieden de voorlichting ook actief aan scholen, instellingen en organisaties aan, vooral op plekken waarvan zij inschatten dat daar meisjes zijn die risico lopen. Aan het begin van het schooljaar krijgen middelbare scholen, buurtcentra, welzijnsnetwerken en opvanginstellingen een brief waarin staat wat Pretty Woman is, wat Pretty Woman doet en wat het aanbod is. Vervolgens neemt Pretty Woman contact op met instellingen en organisaties waarvan zij vinden dat de noodzaak om voorlichting te geven groot is. Het gaat om scholen en instellingen waar Pretty Woman verwacht risicomeisjes aan te treffen, zoals vmbo's, meidenopvanghuizen, intersectorale klassen e.d... Pretty Woman streeft ernaar op deze plekken jaarlijks met de voorlichting terug te komen. Daarnaast houdt de coördinator van Pretty Woman via het zorgcoördinatorenoverleg contact met alle scholen door één keer per jaar een presentatie te geven over het aanbod van Pretty Woman. De coördinator presenteert het aanbod van Pretty Woman jaarlijks in het coördinatorenoverleg van de '12+ netwerken', waarin hulpverleners samenkomen om de hulp zo dicht mogelijk bij de jongere te organiseren.

In de teamvergadering bespreekt het team de aanvragen voor voorlichting en bekijkt het welke medewerker van Pretty Woman deze uitvoert. De betreffende medewerker neemt contact op met de instantie waar de voorlichting gegeven wordt en doet verslag van de uitgevoerde voorlichting. Het team besluit samen met de aanvrager over het tijdstip en de plaats van de voorlichting.

Motivatiewerschillen

Bij voorlichting in jongerencentra komen de jongeren uit zichzelf, vrijwillig. Hierdoor zijn deze jongeren meestal gemotiveerd om mee te doen. Wanneer de voorlichting op school wordt gegeven, zijn de jongeren verplicht te komen. Maar omdat de voorlichting onder schooltijd plaatsvindt, is het animo meestal wel redelijk groot.

Jongeren in een opvangvoorziening moeten vaak in hun eigen vrije tijd naar de voorlichting komen. Zeker in situaties waarin de opvangvoorziening geen bewonersvergaderingen hebben, is dit een heikel punt. Deze groep is dan ook het minst gemotiveerd. Dit betekent dat extra aandacht besteed moet worden aan de motivering.

Verwijsmogelijkheden

Pretty Woman houdt haar voorlichting in de Provincie Utrecht. De hulpverleners kennen hier de verwijsmogelijkheden en kunnen daardoor zondig een meisje, of jongen, begeleiden naar hulp.

3.4 Uitvoering

In de voorlichting werkt Pretty Woman met een aantal vaste onderdelen. Omdat er altijd ruimte moet zijn voor aanpassingen en nieuwe onderwerpen, kunnen deze onderdelen per bijeenkomst een andere vorm krijgen.

De volgende thema's komen aan de orde:

- Seks, relaties
- Nee zeggen
- Grenzen en grensoverschrijding
- Misbruikrelaties ('Niet haar, maar mij kan het overkomen')
- Tactiek van de jongens
- Risico's bespreken
- Wat te doen als je hulp zoekt?

De thema's van de voorlichting komen aan de orde in de volgende stappen:

1. Korte introductie van de hulpverlener, het project en van de voorlichting

De hulpverlener stelt zich voor, legt uit wat de bedoeling is en maakt afspraken over gedrag.

'Bij de meeste groepen spreek je van te voren af dat er wel gelachen mag worden, maar dat je elkaar laat uitspreken, dat alles wat er wordt besproken, binnen deze deuren blijft en dat er niet wordt uitgelachen.'

2. Bekijken van een videofilm

In de videofilm doen meisjes die tot prostitutie gedwongen zijn geweest, hun verhaal. De video toont een reconstructie van het verhaal van één van hen. De groep wordt op indringende wijze geconfronteerd met het onderwerp.

‘Vóór de video let je goed op wat er gezegd wordt. Je vraagt wie de video al gezien heeft. Je vertelt wat ze gaan zien en hoe het is afgelopen met het meisje op de video. Je vertelt ook dat het een reconstructie is en wat een reconstructie precies is.’

‘Je voelt de spanning in zo’n groep als de video wordt getoond. Op het moment dat ik de video uitzet, is het doodstil.’

De video is heel confronterend omdat het over seks en relaties gaat. Muriel, het meisje uit de video, is een ‘gewoon meisje’. Het tonen van de video is al voldoende om de jongeren te confronteren, het is niet nodig het effect te versterken. Lastig is dat het taalgebruik soms ingewikkeld is voor bepaalde groepen jongeren. Het is dan beter maar een klein onderdeel van de video te laten zien, en de rest in eigen woorden te vertellen.

Sommige meisjes hebben de voorlichting al vaker gekregen of de video al gezien. De hulpverlener van Pretty Woman laat de video dan meestal nog een keer zien, maar vertelt er dingen bij die niet op de video te zien zijn, bijvoorbeeld dat het meisje dat op de video haar verhaal vertelt, vroeger is gepest en één keer eerder verkering heeft gehad, dat haar ouders racistisch zijn of hoe het nu met haar is. De hulpverlener vertelt dat het niet altijd het einde van de wereld is als er zoiets gebeurt, maar dat het ook zeker niet zo is dat het altijd goed afloopt.

3. Na de video

Na de video vraagt de hulpverlener direct aan de jongeren wat ze ervan vonden. De basishouding van Pretty Woman, het confronteren vanuit betrokkenheid, is in deze aanpak terug te vinden.

‘Je breekt na de video direct in: wat vinden jullie hier nou van?’

Vrijwel altijd volgt de reactie dat slachtoffers dom zijn en dat het hun eigen schuld is dat ze in de prostitutie zijn beland. Met deze reactie nemen de jongeren afstand van wat zij gezien hebben en zeggen ze: ‘Dat kan mij niet overkomen’. Een andere, veel gehoorde reactie, is dat het zielig is, dat de meisjes meelijwekkend zijn. Ook daarmee nemen ze afstand van wat ze hebben gezien.

Pretty Woman gebruikt de reacties uit de groep als opstap om te vertellen over de werkwijze van de loverboys en de methoden die zij gebruiken. De hulpverlener schetst het profiel van meisjes die soms emotioneel kwetsbaar zijn en hoe loverboys dit feilloos aanvoelen en inspelen op de behoefte van die meisjes door het geven van liefde, aandacht en cadeaus. Daarnaast schetst de hulpverlener de manier waarop de loverboys het meisje isoleren van haar familie en vrienden en vervolgens op diverse manieren dreiging en geweld in de relatie brengt.

Onderwerpen die na de video naar voren komen, zijn:

- Hoe belangrijk zijn vrienden?
- Is het moeilijk om alleen te zijn?
- Hoe ver ga je om jezelf niet kwijt te raken?
- Grenzen en grensoverschrijding: de jongeren die de voorlichting krijgen, zitten in een fase waarin het uittesten van grenzen belangrijk is. Het is stoer grenzen te overschrijden.

De hulpverlener van Pretty Woman probeert de situaties dichterbij de leefwereld van de jongeren te brengen aan de hand van voorbeelden zoals:

- Stel: je vriendinnen winkelen bij het Kruidvat en stelen snoep, wat doe jij?
- Stel: het is Carnaval en je besluit geen bier te drinken. Hoe zullen de anderen reageren?
- Stel: je loopt in de stad en je vriend koopt een truitje van 150 euro voor je dat je supermooi vindt. Een paar dagen later ziet hij een spijkerbroek in precies jouw maat. Hoe reageer je? Vraag je waar hij het geld vandaan heeft om zoiets te kopen?

Door het stellen van zulke vragen komt er ruimte voor discussie in de groep. De jongeren gaan elkaar bekritisieren en reageren op elkaar: ‘Denk je nou heus dat jij dat truitje niet houdt?’

Een veelgehoorde reactie van meiden is: ‘voor wat hoort wat’. De hulpverlener haakt hierop in en vraagt bijvoorbeeld: ‘Wat ben je dan als meisje verplicht te geven, als je zo’n cadeau accepteert? Niet alle jongens geven cadeaus. Wat is belangrijk voor jou in een relatie?’

4. Begrip voor de situatie

Het is belangrijk dat de groep begrijpt hoe geraffineerd loverboys te werk gaan, dat slachtoffers gewone leeftijdgenoten zijn die ook altijd gedacht hebben dat het hen niet zou overkomen. Het is een glijdende schaal. De hulpverlener benadrukt de tegenstrijdigheid van het onderwerp: aan de ene kant kan het iedereen overkomen, aan de andere kant lopen bepaalde groepen meisjes meer risico in zo’n situatie terecht te komen. Dat risico heeft vaak te maken met de mate waarin een meisje zich afhankelijk opstelt en hoe ze in haar vel zit. De meisjes die slachtoffer van een loverboy worden, hebben vaak extra behoefte aan aandacht en liefde. De hulpverleners verduidelijken daarentegen ook dat in principe ieder meisje benaderd kan worden door een loverboy en dat het niet iets is om je voor te schamen.

‘Iedereen mag fouten maken. Ook al ben je erin getrapt, je bent toch een slachtoffer. Iedereen heeft momenten waarop zij iets doet, waar ze later spijt van krijgt.’

5. Ervaringen met het thema

Vervolgens vraagt de hulpverlener de groep of zij iemand kennen die wel eens benaderd is door loverboy of pooier, of waarbij sprake is van een vorm van misbruik. Vrijwel altijd zijn er meisjes die iemand kennen. Als meisjes in de groep al bepaald risicogedrag vertonen (zie hoofdstuk 1), is het de taak van de hulpverlener dit te signaleren.

6. Hulp zoeken, hoe doe je dat?

De hulpverlener benadrukt hoe belangrijk het is dat meisjes niet in hun eentje blijven rondlopen met hun verhaal. Zij legt uit wat ze zelf kunnen doen of wat anderen kunnen doen die weten dat iemand contact heeft met een loverboy. Wie kunnen ze in vertrouwen nemen en wat kan de hulpverlening voor iemand doen?

Tot slot geeft de hulpverlener aan zelf beschikbaar te zijn voor meisjes die in vertrouwen iets kwijt willen. Achteraf stappen de meisjes die daar behoefte aan hebben, meestal zelf naar de hulpverlener toe. Ze dralen, blijven hangen. Soms nodigt de hulpverlener zelf iemand uit om even te blijven praten omdat ze bepaalde signalen heeft gezien.

‘Toen een meisje vertelde dat ze een vriendin had op de Wallen, die daar waarschijnlijk tegen haar zin werkte, heb ik haar gevraagd na de voorlichting even bij me te komen.’

7. Evaluatie en nazorg

De hulpverlener van Pretty Woman evalueert elke voorlichtingsbijeenkomst met de groep zelf en met de docent of de zorgcoördinator. Zij doet verslag van de mogelijke signalen die zij heeft opgepikt, bespreekt welke meisjes naar Pretty Woman willen komen en welke meisjes zij graag apart zou willen spreken. Met de zorgcoördinator kan bekeken worden of doorverwijzingen nodig en wenselijk zijn.

De resultaten van de evaluatie van de voorlichtingsbijeenkomst worden besproken in de teamvergadering van Pretty Woman. Daarnaast maakt de hulpverlener een schriftelijk verslag van de voorlichting die zij heeft uitgevoerd. Jaarlijks evalueert het team de inhoud, opzet en werkwijze van de voorlichting om de inhoud up-to-date te houden en na te gaan of de voorlichting het gewenste effect heeft.

3.5 Vaardigheden en technieken

Een 1,5 uur durende voorlichting kost 3 uur inzet van de medewerker aan voorbereiding, uitvoering, nabespreking en reistijd.

De medewerkers van Pretty Woman gebruiken tijdens de voorlichting bepaalde didactische vaardigheden en gesprekstechnieken.

Didactische vaardigheden

Voorlichten volgens de methode van Pretty Woman lijkt nog het meest op een vorm van lesgeven. De hulpverlener van Pretty Woman is continu bezig informatie voor jongeren te vertellen. Zij doet haar verhaal, brengt dit terug naar het dagelijks leven, laat de groep erover nadenken, gaat op meningen in en gaat in dialoog met de groep.

‘Je moet een vertaalslag maken, op zo’n manier dat het onderwerp dichtbij huis is.’

Didactische vaardigheden die belangrijk zijn bij het geven van de voorlichting zijn:

- Inspelen op de groep
- In gemengde groepen moeten beide seksen aandacht krijgen. De discussie moet zo geleid worden dat de jongens en meisjes naar elkaar luisteren in plaats van elkaar te veroordelen. In groepen met alleen meisjes ligt de nadruk meer op veiligheid en op het dichterbij halen van het thema. In een moslimgroep is het thema vooral wat wel en niet kan binnen de islam en welke eigen ideeën de groep hierover heeft.
- Aanpassen van taalgebruik en hulpmiddelen aan het niveau van de groep
- De hulpverlener gebruikt woorden en zet hulpmiddelen zo in dat ze een grote indruk achterlaten en de jongeren onthouden waar de voorlichting over ging.
- Creëren van een open sfeer waarin de jongeren vragen kunnen stellen en met elkaar in discussie kunnen gaan
- De hulpverlener bespreekt de gedragsregels met de jongeren en maakt gebruik van vragen en praktijkvoorbeelden om een discussie los te krijgen.
- Een interactieve voorlichtingsmethode gebruiken
- Omdat de reacties telkens anders kunnen zijn, moet de hulpverlener er goed op kunnen inspelen en in dialoog kunnen gaan. Flexibiliteit is een belangrijke eigenschap. Soms is het bijvoorbeeld goed een pauze in te bouwen, zodat de groep nog even door kan praten over een bepaald onderwerp. Soms is het echter beter om direct door te gaan en de groep alert te houden.
- ‘Je moet aanvoelen wanneer de aandacht wegvalt en het verhaal smeugig houden. Als de aandacht wegvalt, moet je met praktijkvoorbeelden komen.’

Vragen stellen

Vragen stellen is een manier waarop de hulpverlener jongeren kan activeren dieper na te denken over bepaalde thema’s. De hulpverlener kan open en gesloten vragen stellen. Open vragen beginnen met hoe, wat, waar, waarom of wie en geven de jongeren meer ruimte om te antwoorden. Op gesloten vragen kan eigenlijk alleen worden geantwoord met ‘ja’ en ‘nee’. Het is belangrijk niet meer dan één vraag tegelijk te stellen, omdat het anders verwarrend is waarop iemand precies antwoord moet geven. Als de hulpverlener oprechte en eerlijke antwoorden wil, is het belangrijk dat ze erop let niet haar eigen waardeoordeel in de vraag door te laten klinken. Ze kan dus beter niet vragen: ‘Wil je dat ècht?’

Onderwerpen ter discussie stellen

Op verschillende manieren kan de hulpverlener de discussie aanzwengelen:

- Thematiseren wat er speelt: wat er in de groep gaande is tot onderwerp van gesprek maken;
- De eigen kijk op de groep of op bepaalde problemen inbrengen;

- De eigen zorg delen met de groep en het eigen gevoel verwoorden.
- Het verhaal aantrekkelijk maken en de aandacht vragen met voorbeelden en leuke anekdotes.

Gesprek leiden

Wanneer de hulpverlener het gesprek leidt, is het belangrijk er voor te zorgen dat haar eigen mening op de achtergrond blijft. Heel stellige uitspraken zijn niet bevorderlijk voor het ontstaan van een discussie, tenzij de hulpverlener dit expliciet doet om een reactie uit te lokken.

Het is van belang te controleren hoe ver de discussie gevorderd is. Door middel van een korte samenvatting, ook aan het einde van het gesprek, kan de hulpverlener controleren of de jongeren met wie de hulpverlener in gesprek is, het gesprek nog kunnen volgen.

Met hardop denken bevordert de hulpverlener openheid, voorkomt zij dat de eigen gedachten geblokkeerd worden, biedt ze de jongeren de mogelijkheid te reageren op die gedachten, geeft voorbeelden aan en bevordert de samenwerking. Door samen hardop na te denken wordt de kans op het vinden van oplossingen groter.

Groepsproces stimuleren of afremmen

De hulpverlener is in staat het groepsproces te beïnvloeden. Natuurlijk zijn groepen dynamisch en kan de hulpverlener de onderlinge verhoudingen niet controleren. Wel kan de hulpverlener, als ze er bewust mee omgaat, invloed hebben op een groep.

Mogelijkheden daarvoor zijn:

- groepsleden en de groep aanspreken op positieve elementen of kwaliteiten;
- stimuleren dat groepsleden rechtstreeks op elkaar reageren;
- positief bekrachtigen van ieders' inbreng;
- herkenning bij elkaar stimuleren;
- stimuleren dat de jongeren zich persoonlijk uitdrukken;
- zelfonthulling als werker: de hulpverlener toont eigen kwetsbaarheid, wordt zo zelf zichtbaar en heeft een belangrijke voorbeeldfunctie)

Actief luisteren

Actief luisteren is niet alleen horen wat de ander zegt, maar ook proberen te begrijpen wat de ander zegt. Hierdoor laat de hulpverlener de jongere weten dat zij luistert, openstaat voor de verhalen van de jongeren en ze de ruimte geeft om dit te vertellen.

De hulpverlener kan actief luisteren door kleine aanmoedigingen zoals 'hmm', 'ja', 'ga verder' te geven, stiltes te laten vallen, vragen te stellen, samen te vatten en gevoelens te benoemen, ook die van zichzelf. Non-verbaal kun de hulpverlener de jongeren laten merken dat ze luistert door haar gezichtsuitdrukking, oogcontact, een open lichaamstaal -niet met de armen over elkaar, naar de jongeren toe gericht staan- en aanmoedigende gebaren.

3.6 Aandachtspunten

Op basis van de ervaringen van de hulpverleners van Pretty Woman zijn een aantal adviezen te geven voor de voorlichting:

- Zorg er voor dat de hulpverlener voldoende praktijkervaring kan opdoen, want dat is één van de belangrijkste succesfactoren van een geslaagde voorlichting. Voorbereiden moet, maar het contact maken en communiceren met de jongeren is iets dat geleerd wordt in de praktijk.
- Let er op dat de hulpverlener haar eigen grenzen kan aangeven. Dit kan bijvoorbeeld betekenen dat de hulpverlener stopt met de voorlichting als het ècht niet werkt. Dit is ook een onderdeel van een professionele houding en heeft bovendien een voorbeeldfunctie.
- ‘Laatst was ik bij een groep op een opvangvoorziening voor meiden. Meerdere meiden kwamen te laat. De video sloeg niet aan, praten werkte niet, vijf minuten bedenktijd werkte niet. Toen heb ik besloten dat dit zonde was van de tijd, ik ben met de voorlichting gestopt. Wat bleek? De sfeer onderling was niet goed, iedereen was chagrijnig, er was veel ruzie.’
- Creëer veiligheid om schaamte weg te nemen. De houding van de hulpverlener moet hiervoor uitnodigend, laagdrempelig en persoonlijk zijn. Ook het open bespreken van seks, relaties en moeilijke onderwerpen zoals misbruik, zorgt voor een gevoel van veiligheid. De ruimte waarin de voorlichting wordt gegeven, kan ook de veiligheid beïnvloeden. De hulpverlener kan er bijvoorbeeld voor zorgen dat het lokaal geen ramen heeft en dat er niet de hele tijd mensen langslopen, wat de voorlichting kan verstoren.
- Laat de voorlichting plaatsvinden op aanvraag van scholen, opvangvoorzieningen en dergelijke. Stuur hierin zo goed mogelijk om te voorkomen dat bepaalde jongeren vaker dezelfde voorlichting krijgen.
- Zorg ervoor dat de hulpverlener aandacht besteedt aan haar dubbele taak van zowel voorlichting geven als mogelijke signalen oppikken.
- Chatten, sms-en en msn-en spelen een steeds grotere rol in de manier waarop jongens en meisjes contact leggen. Deze communicatiemiddelen en de wijze waarop de jongeren ermee omgaan, kunnen ingezet worden in de hulpverlening en voorlichting.

3.7 Cijfers voorlichting

Voorlichtingen	Aantal
Totaal aantal voorlichtingen Utrecht	205
waarvan in stad	73
waarvan in provincie	132
Totaal aantal jongeren voorgelicht Utrecht	2653
waarvan in Stad	766
waarvan in provincie	1887
Gemiddelde leeftijd	15'5 jaar
Aantal meisjes	2604
Aantal jongens	49
Aantal ouders voorgelicht	425

Instellingen	Aantal
VMBO	130
Voortgezet onderwijs (HAVO VWO)	21
ROC	27
Jeugdzorg	16
Speciaal onderwijs (REC)	5
Buurthuizen	3
OPL	
Basis onderwijs	1
Jongeren centrum	2
Totaal	205

Consultatie	Aantal
Ouders	78
Meiden	23
Scholen	26
Jeugdzorg	19
Overige hulpverlening	23
Politie	7
Totaal	176

Algemene consulten worden sinds 1 februari 2005 doorverwezen naar het Informatiepunt Jeugdprostitutie van TransAct.

Deskundigheidsbevordering aan beroepskrachten/ouders/docenten	
Aantal scholen/instellingen	24
waarvan in de stad Utrecht	11
waarvan in de provincie Utrecht	13
deelnemers	500
waarvan in de stad Utrecht	219
waarvan in de provincie Utrecht	281

4. GROEPSHULPVERLENING

Tijdens groepshulpverlening staat centraal wat de deelnemers bezighoudt en hoe ze hun situatie beleven. De bedoeling is dat groepsleden met verschillende ervaringen van elkaar kunnen leren en daardoor meer greep op het eigen bestaan krijgen. Bij Pretty Woman heeft het leren van elkaar veel invloed op het gedrag van de meisjes. Door het samenzijn kunnen de deelnemers vertrouwen krijgen in de krachten van anderen en in hun eigen krachten. Dit vertrouwen helpt de deelnemers hun zelfvertrouwen te ontwikkelen.

4.1 Doel en doelgroep

Pretty Woman ziet de groepshulpverlening als middel om de deelnemers op een laagdrempelige wijze tot het onderling uitwisselen van ervaringen te laten komen. In de groepen wordt psycho-educatie gegeven en worden verschillende activiteiten ondernomen. De deelnemers krijgen erkenning voor en komen tot herkenning van ervaringen. Dit leidt tot inzicht in het eigen gedrag, de eigen cognities en emoties.

De meisjes die aan de groepen deelnemen, dienen ongeveer hetzelfde intelligentieniveau te hebben zodat ze de opdrachten zo goed mogelijk kunnen uitvoeren en de gesprekken zodanig zijn in te vullen dat de doelen van de groep gehaald worden. De deelnemers dienen een voldoende mate van zelfreflectie te hebben. Dat betekent dat ze naar zichzelf kunnen kijken en hier feedback op kunnen krijgen.

Pretty Woman streeft ernaar binnen bepaalde marges zowel jongere als oudere meisjes in de groepen te hebben zodat ze kunnen oefenen met een rol die ze normaal gesproken niet vertolken:

‘De oudere meiden kunnen op sommige gebieden ineens als ‘deskundige’ worden gezien, wat goed is voor hun zelfvertrouwen. Dit is echt prachtig om te zien.’

‘Meiden die al eerder aan de groep hebben meegedaan, worden kritischer en leveren een grotere bijdrage aan de evaluaties, maar ook aan de inhoud van de groep door met ideeën te komen en door te vragen.’

Pretty Woman onderscheidt twee soorten groepen: activiteitengroepen en lotgenotengroepen. In de activiteitengroepen ligt de nadruk op het vergroten van de weerbaarheid van de cliënten ten opzichte van risicovolle relaties en misbruikrelaties. De nadruk in de lotgenotengroepen ligt op de uitwisseling van ervaring en erkenning en herkenning van de problematiek van prostituees die het slachtoffer zijn van loverboys.

Het onderscheid tussen deze twee groepen zit in de fase waarin de deelnemers zitten in het proces van bewustwording van de eigen overlevingsmechanismen. De meisjes die deelnemen aan de lotgenotengroepen zijn niet alleen ouder, maar ook verder in hun bewustwording. Die bewustwording hangt grotendeels samen met hun ervaring. Hoe minder ervaring, hoe interessanter en aantrekkelijker de wereld van de loverboy lijkt. Hoe meer ervaring, hoe beter de meisjes patronen van relatieverslaving herkennen.

Meisjes van 12-16 jaar: activiteitengroepen

Deze meisjes wonen meestal nog thuis en hebben meer structuur in hun dagelijks leven. Pretty Woman heeft veel contact met hun ouders, bijvoorbeeld om afspraken te maken over het openbaar vervoer of andere manieren waarop de meisjes naar de groepen komen.

Bij de meisjes in deze leeftijdsfase zijn uiterlijk en leeftijdgenoten heel belangrijk. Ze ontlenuen hun gevoel van eigenwaarde aan wat anderen van hen vinden. Relaties en seks zijn een belangrijk gespreksonderwerp.

De groep is nog meer op activiteiten gericht dan de activiteitengroep voor risicomeisjes van boven de zestien. De meisjes leren dingen door middel van praktische opdrachten die soms betekenen dat de meiden ook naar andere locaties gaan zoals een poolcentrum, een café of ‘de stad’. Zo worden aandachtspunten zichtbaar waarop de hulpverlener kan voortborduren: ‘Er waren veel jongens waarover de meisjes hardop hun mening gaven en waarmee ze een beetje gingen zitten kletsen en flirten. Het werkte goed om daar meteen feedback op te kunnen geven.’

Meisjes van 16-20 jaar: activiteitengroepen

Deze meisjes wonen vaak niet meer thuis en beschikken meer over hun eigen vrije tijd dan de jongere doelgroep. Ook hebben ze meestal al seks gehad. De toonzetting in de groep is hierdoor anders dan bij de jongere doelgroep. De nadruk ligt meer op het praten over geheimen. De oudere meisjes zien vaak dat jongere meisjes afhankelijkheidsgedrag vertonen, hoewel ze het nog wel moeilijk vinden om dit gedrag ook bij zichzelf te herkennen. Hun verstandelijk vermogen kan meer aan en gaat anders functioneren. De meisjes kunnen zich met andere vraagstukken bezighouden en zijn steeds beter in staat om abstract te denken. Ze leren beter relativeren, waardoor ze de betrekkelijkheid van normen en waarden gaan inzien, en ze leren denken over hun eigen gedachten.

Meisjes tot 23 jaar: lotgenotengroepen

Pretty Woman biedt meisjes die in de prostitutie hebben gewerkt, de mogelijkheid aan lotgenotengroepen deel te nemen. Door middel van verschillende activiteiten proberen de hulpverleners op een speelse wijze te komen tot gesprekken met de deelnemers. De nadruk ligt op de uitwisseling van ervaring en erkenning en herkenning van de problematiek van prostituees die het slachtoffer zijn van loverboys. De thema’s van de bijeenkomsten liggen vast, de activiteiten kunnen wisselen.

De lotgenotengroep is voor meisjes tot 23 jaar die via hun vriend in de prostitutie hebben gewerkt. De oudere doelgroep is verder in haar cognitieve ontwikkeling en heeft daarnaast al ervaringen met de prostitutie. De doelgroep bepaalt mede de inhoud van de groepen.

‘De meiden zijn heel gemotiveerd om aan de groep deel te nemen en te blijven komen. Het besef komt dat ze niet de enigen zijn.’

‘De meiden hebben vaak last van eenzaamheid, gevoelens van waardeloosheid en een stuk van hun jeugd gemist.’

4.2 Uitgangspunten

In de groepshulpverlening hanteert Pretty Woman een aantal uitgangspunten dat bijdraagt aan de laagdrempeligheid en veiligheid, en zo aan het slagen van de hulpverlening:

- De hulpverlener past haar houding aan de leeftijd van de meisjes aan.
- Een half uur voor aanvang van de groep hebben de hulpverleners een voorbespreking om de taakverdeling te maken. Na de groepsbijeenkomst hebben de hulpverleners een nabespreking. Standaard volgt een bespreking van de voortgang van de groepen in de teamvergadering.
- De hulpverleners bellen de deelnemers van tevoren om ze te helpen herinneren aan de groepsbijeenkomst.
- De hulpverleners sluiten aan bij de vragen en behoeften van de groep en gaan flexibel om met wat er in de groepen aan de orde komt. Hiertoe vragen de medewerkers van Pretty Woman regelmatig naar de behoeften van de deelnemers. Tijdens de afsluiting van iedere bijeenkomst bespreken de hulpverleners met de deelnemers welke onderwerpen en activiteiten de volgende keer aan bod komen. Door steeds wisselende werkwijzen te kiezen, aangepast aan de groep van dat moment, zorgen de hulpverleners ervoor dat de bijeenkomsten aansluiten bij de doelgroep zoals kenmerkend is voor vraaggericht en laagdrempelig werken.
- De deelnemers moeten steeds een relatie tussen ‘binnen’, de groep, en ‘buiten’, hun individuele leven, kunnen leggen. Hier sluiten de hulpverleners op aan door verschillende praktische middelen in te zetten, met voor de deelnemers relevante thema’s waarmee een directe link wordt gelegd naar het dagelijks leven om de onderwerpen dichtbij te brengen.
- Per groep zijn er twee begeleiders op de groep; een betaalde en een onbetaalde. Het werken met twee begeleiders is noodzakelijk in verband met de taakverdeling: de één houdt zich bezig met het groepsproces en de individuele processen, de ander met de inhoud van de bijeenkomsten.
- Een pauze inlassen is belangrijk. Het beste kunnen zowel hulpverlener als deelnemers daarvoor de ruimte verlaten. De deelnemers komen zo in contact met elkaar of kunnen even rust voor zichzelf nemen. De hulpverleners hebben even de tijd om de voortgang te bespreken in een andere omgeving.
- Binnen de groepen is voldoende aandacht voor persoonlijke verhalen. Dit geldt voor de lotgenotengroep sterker dan voor de activiteitengroep, maar voor beiden is het een aandachtspunt. Te weinig ruimte voor persoonlijke verhalen ondermijnt namelijk het doel: het leren van elkaar en het steun vinden bij elkaar.
- De koffie of thee staat klaar. Dit geeft een welkom gevoel en draagt bij aan een open en vriendelijke sfeer. In dit kader is de grootte en de aankleding van de ruimte eveneens belangrijk. Ook is het in dit verband belangrijk aandacht te besteden aan afspraken over privacy.
- Het gezamenlijk afspreken van groepsregels is een voorwaarde voor het scheppen en behouden van een veilige en open sfeer. Deze groepsregels kunnen bijvoorbeeld gaan over

het geheim houden van wat er in de groep gezegd wordt, over op tijd komen, over dat je nooit verplicht bent te antwoorden en over respect hebben voor wat anderen inbrengen.

- Na de groep hebben de hulpverleners een half uur om na te bespreken en de bijeenkomst te registreren in de daarvoor bestemde map.

4.3 Uitvoering

In de uitvoering van de groepshulpverlening van Pretty Woman zit een aantal vaste onderdelen die zowel in de activiteitengroepen als de lotgenotengroepen voorkomen. Daarnaast zijn er tussen die twee soorten groepen ook specifieke kenmerken in de uitvoering aan te geven

Vaste onderdelen

Als een cliënt aan de groep wil deelnemen, houdt de hulpverlener van Pretty Woman een screeningsgesprek. Tijdens dat gesprek wordt een aanmeldingsformulier ingevuld. De hulpverlener van Pretty Woman kijkt in het gesprek niet alleen of de cliënt behoefte heeft aan de groep, maar ook of haar doelen daarin verwezenlijkt kunnen worden en of ze in de groep past. Ook besteedt zij aandacht aan homogeniteit van de groep.

‘Sommige meiden tonen veel antisociaal gedrag. Bij deze meiden is het extra belangrijk om te beoordelen of ze wel of niet in de groep passen. Ze kunnen bijvoorbeeld enorm overheersend zijn, maar het is ook goed mogelijk dat ze zich aanpassen en juist veel kunnen leren in de groep.’

Tijdens themabijeenkomsten krijgen de deelnemers aan de groepen van Pretty Woman voorlichting en psycho-educatie over relationele vraagstukken en hebben dan de gelegenheid tot uitwisseling van ideeën en ervaringen. De groep bestaat uit maximaal acht deelnemers omdat een te grote groep het gevoel van veiligheid en intimiteit negatief beïnvloedt.

Via activiteiten proberen de hulpverleners op een speelse manier te komen tot gesprekken. De hulpverleners en deelnemers bepalen de thema's en activiteiten van de groep gezamenlijk.

Het team van Pretty Woman bespreekt wekelijks de voortgang van de groepen en de organisatie van de activiteiten. De evaluatie van de groepen vindt elk kwartaal plaats. Deze evaluatie wordt in de teamvergadering besproken en zo nodig volgen er aanpassingen. De samenwerking tussen de hulpverleners wordt eveneens per kwartaal geëvalueerd in de teamvergadering.

Evaluatievragen die Pretty Woman de deelnemers na afloop van de groepen stelt, zijn bijvoorbeeld:

- Wat heeft de groep voor jou persoonlijk opgeleverd of betekend?
- Wat vond je van het programma, sloten de onderwerpen aan bij jouw behoeften?
- Welke onderdelen wil je graag nog aan de orde hebben in de groep?
- Wat vind je sterke kanten in de begeleiding van de groep?
- Wat vind je minder sterke punten in de begeleiding van de groep?
- Wat vind je van alle zaken om de groep heen, dus bijvoorbeeld de ruimte waarin je zit, de tijd, de sfeer
- Heb je nog tips, op- of aanmerkingen voor Pretty Woman met betrekking tot de groep?

Activiteitengroepen

De activiteitengroepen van Pretty Woman zijn gericht op algemene voorlichting en preventie. Aan het begin van het schooljaar krijgen scholen, instellingen en organisaties uit het netwerk van Pretty Woman een uitnodiging hun leerlingen of cliënten te laten deelnemen aan deze

groepen. Daarnaast biedt Pretty Woman ook haar eigen cliënten de mogelijkheid deel te nemen aan de groepen.

De groepen komen zes keer bijeen met een frequentie van een keer per week. Hiervoor is gekozen omdat meisjes van deze leeftijd met name leren van en willen omgaan met meisjes van hun eigen leeftijd, hun 'peers'. Regelmatig samenkomen stimuleert de sociale contacten en daarmee de mogelijkheid om van elkaar te leren. Door de meisjes iedere week uit te nodigen, zit de regelmaat er meer in en hebben de groepen een groter effect.

De hulpverleners van Pretty Woman gebruiken verschillende middelen om thema's op een concrete en praktische wijze aan de orde te stellen. Door de verschillende activiteiten vinden de hulpverleners van Pretty Woman aanleiding om te praten over onderwerpen, zoals de persoonlijke grenzen van de meiden, liefde, seks, relaties en het eigen lichaam en uiterlijk. Deze middelen sluiten aan op de cognitieve ontwikkeling van de meiden, hun interesses, zoals seks, relaties, peers, magazines, uitgaan, make-up en mooi maken. Ook sluiten ze qua vorm aan bij wat meisjes vaak kennen uit de media, zoals multiple-choice vragen, testen en spelletjes met kaartjes.

Omdat sommige meiden doorstromen en anderen nogmaals willen deelnemen, is er geen vast stramien voor de groepen. De groepen blijven continu in ontwikkeling en worden, voor zover het mogelijk is, aangepast aan de wensen van de deelnemers van dat moment.

Een voorbeeld van een groepsproces is als volgt opgebouwd:

- Kennismaking. Dit gebeurt door middel van een kennismakingsspel. Het doel is nadere kennismaking op een speelse manier. Hierdoor kan groepscohesie ontstaan en wordt het gevoel van veiligheid bevorderd. In deze bijeenkomst is het belangrijk de spanning te benoemen die aanwezig kan zijn wanneer je voor de eerste keer in een nieuwe groep komt.
- De Relatietest: door middel van deze test wordt het thema Relaties en seks aangekaart. Aan de hand van 15 multiple-choice vragen kunnen de meiden berekenen of ze goed voor zichzelf kunnen opkomen binnen hun relatie.
- Familie en vrienden. Dit thema wordt ingeleid met het maken van een eigen ecogram waarin de meisjes hun relaties met anderen schematisch weergeven, plus de kwaliteit van de relaties in 'goed', 'redelijk' en 'slecht'.
- Zelfbeeld en zelfwaardering. Hoe ziet de cliënt zichzelf en hoe denkt zij dat anderen haar zien? Hoe zien anderen haar echt? Hierbij wordt geoefend met het geven van feedback en wordt gebruik gemaakt van het formulier: 'Vergroot je zelfvertrouwen.' Dit bevat acht tips om je zelfvertrouwen te vergroten, bijvoorbeeld: 'Denk niet zwart/wit. Je bent niet of perfect, of een mislukking. Je doet goede en niet goede dingen, en dat geldt voor iedereen. Accepteer jezelf helemaal!' Daarnaast kunnen de meisjes aan de hand van een lijst met eigenschappen, waarop ze zichzelf punten geven, op eenvoudige wijze een zelfanalyse maken, compleet met zelfbeeld, zelfomschrijving, en tips over hoe ze positief naar zichzelf kunnen kijken.
- De film Lilya forever, afsluiting en evaluatie. De film Lilya forever wordt vertoond om het thema misbruikrelaties en prostitutie aan te kaarten. Aan het einde van deze bijeenkomst volgt een feestelijke afsluiting en wordt de groep geëvalueerd.

Lotgenotengroepen

De lotgenotengroepen beslaan eveneens acht bijeenkomsten, maar komen eens per twee weken samen. Voor deze frequentie is gekozen, omdat deelname aan de groepen best intensief is voor de meisjes. De deelnemers hebben vaak naast de groepen vaak op aanraden van Pretty Woman ook individuele hulpverlening waarin aandacht wordt besteed aan wat een meisje geleerd heeft in de groep. Ook kan de individuele begeleiding dienen om deelnemers op te

vangen en een extra uitlaatklep te geven. Net als de activiteitengroepen werken de lotgenotengroepen aan de hand van thema's, die ze per groep verschillend kunnen invullen. Thema's van de lotgenotengroep van Pretty Woman kunnen zijn:

1. Kennismaking.

In deze bijeenkomst is het belangrijk de spanning te benoemen die aanwezig kan zijn wanneer je voor de eerste keer in een nieuwe groep komt. Ieder wordt welkom geheten, praktische zaken en regels worden behandeld, het doel van de groep wordt uitgelegd. Hierna volgt een nadere kennismaking, bijvoorbeeld aan de hand van een kringgesprek of kennismakingsspel.

2. Omgeving.

Doel is steun en sociale netwerken te versterken en deelnemers ertoe te bewegen nieuwe vormen van steun te zoeken/te herkennen. Aan de hand van oefeningen, bijvoorbeeld het ecogram, worden de netwerken in beeld gebracht.

3. Loverboys.

Het gaat hier om een meer diepgaande kennismaking met de ervaringen van anderen. Bijvoorbeeld door middel van een video of artikel over een meisje die ervaring heeft met een loverboy, worden de eigen ervaringen besproken.

4. Werken in de prostitutie.

Het onderkennen en (h)erkennen van het prostitutiewerk is een belangrijk principe. De lotgenoten hebben mogelijk veel behoefte hierover te praten. Er worden diepgaande vragen gesteld die aansluiten bij het thema en de doelgroep. Deze vragen kunnen bijvoorbeeld de vorm hebben van een soort ganzenbord of van Truth or Dare. Aan de hand van kaartjes met gerichte vragen hebben de meiden de mogelijkheid hun ervaringen met vriendschappen en relaties te bespreken. Door middel van de vragen worden de meiden ook gedrukt op hun eigen grenzen van wat ze willen vertellen.

TRUTH OR DARE

Vragen:

- Waar heb je gewerkt als prostituee, en in welke werksoort (raam, club, privé-huis, straat, escort enz.)?
- Hoe lang heb je gewerkt als prostituee?
- Wanneer was je eerste prostitutie ervaring?
- Wat was je eerste prostitutie ervaring? Hoe ben je in de prostitutie terecht gekomen?
- Mocht je het geld dat je verdiende zelf houden?
- Welke nare ervaringen heb je gehad met klanten?
- Welke leuke ervaringen heb je gehad met de klanten?
- Had je collegae? Zo ja, hoe was het contact met hen?
- Wie uit je omgeving wist dat je in de prostitutie werkte?
- Hoe werd er omgegaan met hygiëne op de plek waar je werkte?
- Mocht je klanten weigeren?
- Heb je ervaring met groepsseks tijdens je werk als prostituee?
- Hoe stond je tegenover jouw klanten?
- Hoe voelde je je tijdens het werk in de prostitutie?
- Heb je ervaringen met werken zonder condoom in de prostitutie? Zo ja, welke?
- Wat voor een klanten kwamen er bij jou?
- Welke tijden heb je gewerkt in de prostitutie?
- Hoe waren je levensomstandigheden als prostituee?
- Hoe zag je werkplek eruit?
- Kreeg je voldoende rust tijdens het werk als prostituee?
- Hoe denk je dat de buitenwereld aankijkt tegen prostituees?

5. Seksualiteit.

Hierbij gaat het over de waarden en normen van de deelnemers ten aanzien van seksualiteit, met betrekking tot de eigen beleving, het eigen gevoel en persoonlijke grenzen. Gericht op de toekomst kan het helpend zijn dat de deelnemers een beeld ontwikkelen over hoe ze seksualiteit zien.

6. Soa/AIDS en anticonceptie.

Seksueel overdraagbare aandoeningen zijn wellicht bij veel deelnemers een relevant en actueel onderwerp of ze zijn dat geweest in de tijd dat ze als prostituee werkzaam waren. Aan de hand van een vragenlijst voeren de deelnemers in tweetallen een gesprek over soa. Ook is het mogelijk iemand in te huren die voorlichting kan geven.

7. Schuldgevoel - schaamtegevoel.

Pas wanneer hun situatie wordt ontrafeld, kunnen de deelnemers het inzicht krijgen dat zij niet alleen verantwoordelijk zijn voor wat er gebeurd is. Deze bijeenkomst wordt nagedacht over de situatie waar zij zich eerder in bevonden en hun gevoelens en gedrag erbij.

8. Toekomst.

Veel deelnemers hebben geen reëel beeld van de werkelijkheid en van de eigen toekomstmogelijkheden. Deze bijeenkomst wordt gewerkt aan het vormen van een beeld van de toekomst, hun wensen. Dit gebeurt aan de hand van een collage-opdracht, waaruit de toekomstwensen blijken.

9. Afsluiting.

Ter afsluiting wordt een evaluatie uitgevoerd en wordt aandacht besteed aan de overgang van de mogelijkheid tot het bespreken van ervaringen naar het individuele leven zonder de groep. Hierbij kan een opdracht gegeven worden, waarbij de deelnemers elkaar iets positiefs toewensen voor de toekomst.

4.4 Cijfers groepshulpverlening Pretty Woman

Vorbereiding	45 minuten
Uitvoeren	120 minuten
Nabespreken en administratie	45 minuten
Totaal per groep	210 minuten = 3,5 uur

Groepen	Aantal cliënten
12+ activiteitengroep	32
16+ activiteitengroep	26
Lotgenotengroepen	17
Totaal	75

Groepen	Aantal bijeenkomsten
12+ activiteitengroep	30
16+ activiteitengroep	30
Lotgenotengroep	20

5. LAATSTE ONTWIKKELINGEN

1. IN ONTWIKKELING

De inhoud en opbouw van de modules voor groepshulpverlening is, net als de andere modules van Pretty Woman, voortdurend in ontwikkeling. Nieuwe werkvormen zijn in de maak, op basis van ervaringen volgt bijstelling van bestaande werkvormen. De problemen en hulpvragen van de meisjes verschuiven of krijgen andere accenten. Daarnaast zal Pretty Woman vanaf 1 januari 2007 geen project meer zijn maar een structurele samenwerking tussen Bureau Jeugdzorg Utrecht, Stichting Stade en de zorgaanbieder De Rading. In 2006 is er naartoe gewerkt dat dit op 1 januari 2007 daadwerkelijk van kracht kan gaan.

2. NETWERKONTWIKKELING

Pretty Woman besteedt structureel aandacht aan netwerkontwikkeling middels het bijwonen van het landelijke Platform Jeugdprostitutie, het bieden van deskundigheidsbevordering, gastspreker zijn op congressen en symposia, zitting nemen in begeleidingscommissies, het geven van workshops en het betrekken van de media indien nodig.

Overlegvormen waar de projectleider van Pretty Woman aanwezig is:

- Stedelijk Prostitutie Overleg (wethouder, politie en prostitutiehulpverlening Utrecht).
- Platform Jeugdprostitutie (alle hulpverlening in Nederland werkzaam met jeugdprostitutie).
- Netwerk Vrouwenhandel Utrecht.

3. KLANTTEVREDENHEID

Pretty Woman besteedt via exit-interviews en evaluatieformulieren aandacht aan de meting van de klanttevredenheid. Afhankelijk van de uitkomsten kan de methodiek van Pretty Woman bijgesteld worden. Pretty Woman gebuikt de klachtregeling en privacyreglement zoals opgesteld door Bureau Jeugdzorg Utrecht.

4. SAMENWERKINGSVERBANDEN

Om risicomeiden en (ex-) prostituees te bereiken heeft Pretty Woman een aantal samenwerkingsafspraken gemaakt met de volgende instellingen.

Maatschappij zandbergen – BHU (Begeleid Huisvesting Utrecht)

Pretty Woman geeft jaarlijks voorlichting aan de meidengroepen van de BHU.

Cliënten kunnen ongeveer 1 jaar in begeleiding blijven. Door de gemaakte afspraak lichten wij alle cliënten van de BHU meidengroepen in.

Maatschappij Zandbergen – De Dijk (jongeren crisiopvang)

Pretty Woman geeft aan alle vrouwelijke cliënten van De Dijk voorlichting.

Medewerkers van De Dijk arrangeren een afspraak tussen alle vrouwelijke cliënten en Pretty Woman.

Meiden weten na de voorlichting de weg naar Pretty Woman zelf te vinden, soms zelfs na maanden.

De Rading - Het Meidenhuis (crisisopvang voor meiden)

Pretty Woman geeft enkele malen per jaar een uitgebreide voorlichting aan de meiden van Het Meidenhuis. Aangezien de maximale verblijfstijd 6 weken is bereikt Pretty Woman alle cliënten van Het meidenhuis op deze manier.

Meerwijk – Het Baken (leefeenheid voor meiden)

Pretty Woman geeft jaarlijks een uitgebreide voorlichting aan de cliënten van Het Baken.

Stade – PPI

Preventiewerkers van Stade PPI zijn deelnemers aan de wijknetwerken 12+. Met deze preventiewerkers is afgesproken dat zij in deze netwerken expliciete aandacht zullen besteden aan de verwijzing van risicomeiden naar Pretty Woman.

Protocol 13

Cliënten van protocol 13 worden, wanneer zij binnen provincie Utrecht gesloten geplaatst worden, door Pretty Woman begeleid naast de BJZ JB. Pretty Woman houdt zich bezig met het contact maken, vertrouwen winnen en bewust maken van de loverboy problematiek, als een specifieke toevoeging op de overige hulpverlening.

Stichting Huiskamer Aanloop Prostitutieproject

Pretty Woman heeft een keer per jaar overleg met het HAP en de rode schakel (prostitutiehulpverlening).

Pretty Woman bezoekt regelmatig de bus in de tippelzone.

De Rode Schakel

Met de Rode Schakel is het volgende afgesproken: Pretty Woman verwijst alle verslaafde prostituees en de cliënten ouder dan 23 jaar naar de Rode Schakel. De jonge prostituees zonder drugsverslaving verwijst de Rode Schakel naar Pretty Woman.

GGD

Op dit moment werkt Pretty Woman samen met de ggd aan het project “de lentekriebels”, bedoeld om in lagere scholen aandacht te geven aan relationele vorming en seksualiteit. Pretty Woman neemt deel in de begeleidingscommissie en geeft deskundigheidsbevordering aan de Pabo leerlingen die het project op lagere scholen gaan draaien.

Stichting Soa aids

Pretty Woman heeft input geleverd voor het aanpassen van het voorlichtingsmateriaal van “Lang leven de liefde”. Sinds kort kent het pakket een hoofdstuk gewijd aan de loverboy problematiek. Lang leven de liefde wordt aangeboden aan het voortgezet onderwijs door de GGD.

De vrouwenopvang

Pretty Woman krijgt van de gemeente Utrecht, via de vrouwenopvang, 2 urgentie woningen per jaar. Voordat cliënten van Pretty Woman van dat aanbod gebruik kunnen maken hebben zij minstens ½ jaar begeleiding ontvangen in een residentiële instelling met als doel leren zelfstandig te wonen. Dat kan gaan om begeleide huisvesting van de BHU, Singelzicht, een KTC e.d..

5. PERSCONTACTEN

Pretty Woman probeert via de pers grotere naamsbekendheid te verwerven en de samenleving te wijzen over de thema's misbruikrelaties en loverboy problematiek. Opvallend is dat de zelfmeldingen van ouders en meiden een stijging vertonen direct na media inzet. Voor een aantal ouders en meiden kan bekendheid geven aan het onderwerp de kennis om de problematiek te signaleren vergroten en de drempel verlagen om contact op te nemen met

Pretty Woman. Ook in de toekomst van Pretty Woman blijft bekendheid geven aan het onderwerp via de media een niet te onderschatten aandachtspunt.

6. A GOOD PRACTICE

In 2006 heeft Pretty Woman van het NIZW Jeugd officieel de status van Good Practice gekregen, de methodiek Pretty Woman is voldoende effectief gebleken. De commissie van het NIZW Jeugd heeft Pretty Woman bijgevoegd in de databank Effectieve Jeugd Interventies. In april 2006 is de theoretische onderbouwing van de methodiek van Pretty Woman uitgegeven zoals beschreven door NIZW Jeugd Marianne Berger en Edith Geurts en Stade Advies Karen Schwarze. De publicatie, genaamd Pretty Woman, wordt door de uitgeverij SWP uitgegeven. In dit jaarverslag wordt tekst uit de publicatie gebruikt.

7. AANSLUITING HULP OP INDICATIE VOOR MEIDEN OUDER DAN 18 JAAR

In 2007 zal in het nieuwe samenwerkingsverband met Stichting de Rading gezocht worden naar het aanbieden van intensief ambulante hulp aan de doelgroep van Pretty Woman. Dit aanbod is gestoeld op de kennis en methodiek van Pretty Woman. Het doel is die hulp aan meisjes te kunnen aanbieden die aansluit bij de behoeften van deze doelgroep met de specifiek vereiste werkwijze.

Hierbij valt de groep van 18 tot 23 jaar buiten de boot. Juist ook in deze leeftijdsgroep is de behoefte aan verschillende soorten therapie groot, echter ook bij deze doelgroep vraagt dit van de hulpverlening de kennis en inzicht in de doelgroep die Pretty Woman heeft verworven en ingepast in haar methodiek.

8. VOORLICHTING AAN JONGENS

Vanuit scholen en jongens komt zeer regelmatig de vraag naar voorlichting. Bij Pretty Woman is men bezig met de vraag wat Pretty Woman hierin te bieden heeft, met als achterliggende gedachte dat educatie van jongens over thema's als seks, relaties, misbruik van belang is in de contacten en relaties die jongeren met elkaar hebben. In 2006 wordt een onderzoek uitgezet door Pretty Woman over jongensvoorlichting.

9. PRETTY WOMAN EN VROUWEN BUITEN DE PROVINCIE UTRECHT

Pretty Woman wijst regelmatig jonge vrouwen af omdat zij niet uit de provincie Utrecht komen. Door gebrek aan vergelijkbare projecten is doorverwijzing een groot probleem terwijl de behoefte en vraag behoorlijk is. De vele telefoontjes, met zeer geëmotioneerde hulpvragers, en geen verwijsmogelijkheden, kosten de medewerkers van Pretty Woman veel tijd en zijn frustrerend.